

Open brief aan de kiezers in het hoofdkiesdistrict Zwolle

<https://hdl.handle.net/1874/234825>

OPEN BRIEF

van het afgetreden lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

A. BARON VAN DEDEM

AAN

DE KIEZERS

IN HET

HOOFDKIESDISTRICT ZWOLLE.

'S GRAVENHAGE,
H. P. DE SWART & ZOON.
1894.

Kiezers in het Hoofdkiesdistrict

Zwolle.

Den 10 April 1894 zijt Gij opgeroepen om eene keuze te doen voor een lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

In de bijna 15 jaren die ik lid van de Tweede Kamer was werd ik zevenmaal in het hoofdkiesdistrict Zwolle gekozen. Steeds was ik de candidaat van de Antirevolutionaire partij met wier beginselen ik instem en waarbij ik mij dan ook uit volle overtuiging heb aangesloten.

Ditmaal mocht ik echter niet worden aanbevolen door de Antirevolutionaire kiesvereniging Nederland en Oranje te Zwolle.

Deze kiesvereniging deed mij de volgende vragen:

1°. Kan u, u verklaren vóór kiesrechtuitbreiding in den zin en met de strekking van de ingetrokken ontwerpen TAK?

2°. Wenscht u mede te werken tot verwijdering van de schrijfproef, zonder op dezen eisch de ontwerpen TAK te zullen laten stranden?

3°. Oordeelt u met de Vereeniging, dat onder bedeeling niet moet worden verstaan geneeskundige hulp?

De eerste vraag heb ik ontkennend beantwoord, omdat het ontwerp TAK naar mijne meening ongrondwettig is, in strijd is met de Antirevolutionaire beginselen en tot de zonderlingste gevolgtrekkingen leidt.

Op de tweede vraag heb ik geantwoord, dat ik de schrijfproef wilde helpen verwijderen, maar gelukte dit niet, voornemens was de wet te helpen afstemmen.

De derde vraag beantwoordde ik bevestigend, omdat kosteloos onderwijs ook niet als bedeeling wordt aangemerkt.

Ten gevolge van deze antwoorden werd ik geen candidaat door de Zwolsche Antirevolutionaire kiesvereniging gesteld.

De nieuwe Antirevolutionaire kiesvereniging *Nederland en Oranje* te Zwollerkerspel en de Roomsche kiesvereniging *Recht voor allen* te Zwolle boden mij echter de candidatuur op nieuw aan, die ik heb aanvaard.

Thans zij het mij vergund u mede te deelen waardoor ik mij heb laten leiden in mijn verzet tegen het ontwerp van wet, regelende de kiesbevoegdheid voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal en voor de Provinciale Staten en tegen *De Standaard* die het program betreffende het kiesrecht heeft afgebroken en eindelijk geheel op zijde gezet.

De kiezers hebben mijns inziens het recht te verwachten, dat de afgevaardigde getrouw blijve aan het verkiezings-program waaronder hij werd gekozen. Door dat program is hij aan zijn kiezers gebonden en dien band mag hij niet willekeurig doorsnijden.

De paragraaf betreffende het kiesrecht, welke deel uitmaakt van het program van actie voor de verkiezingen van Juni 1891, dat door den Voorzitter van het Centraal Comité dr. A. KUIJPER was ontworpen en ter beoordeeling aan de Antirevolutionaire Kiesverenigingen was verzonden, werd den 12 Mei 1891 door de Deputaten-vergadering onveranderd aangenomen. Zij luidt als volgt:

«Bevestiging van onze constitutioneele vrijheden door invoering nu reeds, voor zoover de door de Grondwet gestelde grenzen dit gedoogen, van een kiesstelsel op den algemeensten grondslag van een kiesrecht van gezinshoofden, opdat de bestaande overheersching van de eene klasse der Maatschappij door de andere een einde neme; maar tevens met dien verstande, dat elke overheersching in omgekeerde orde worde voorkomen.»

In het manifest der Liberale Unie van 1891 luidt de paragraaf betreffende het kiesrecht aldus:

«De kiesbevoegdheid voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal, worde door onbekrompen toepassing van het voorschrift der Grondwet uitgebreid, ook tot den kring der werklieden, die reeds te lang daarvan verstoken bleef. De wetgever ga aanstonds zoover, als eene eerlijke uitlegging der Grondwet hem veroorlooft. Persoonlijke en

„geheime invulling van het stembiljet in het lokaal der „stemming worde voorgeschreven.»

Uit eene vergelijking van deze beide verkiezingsparagrafen blijkt duidelijk, dat de Liberale Unie veel verder ging ten aanzien van de uitbreiding van het kiesrecht, dan de Antirevolutionaire partij. Van beperking tot gezinshoofden was zelfs bij de Liberale Unie geen sprake. Blijkbaar wilde ditmaal de Liberale Unie de Antirevolutionaire partij voorbij streven en het kiesrecht in ongekend ruime mate verleenen. Zij bleef echter binnen de perken der Grondwet en vorderde hare *eerlijke* uitlegging.

Weinige dagen na de mededeeling van het vastgestelde program van actie der Antirevolutionaire partij, geteekend door den adjunct-secretaris van de deputaten-vergadering J. VAN OORDT TOT BUNSCHOTEN en vermeld in *De Standaard* van 14 Mei 1891, werd in *De Standaard* van 25 Mei 1891 medegedeeld, dat er in het program van actie eene ver-gissing was ingeslopen en de verkiezingsparagraaf eindigde met het woord „gezinshoofden» zijnde de staart er van afgekapt op voorstel van den heer de SAVORNIN LOHMAN uit Groningen.

Hiertegen werd van verschillende zijden opgekomen, allereerst door den heer de SAVORNIN LOHMAN zelf. Ook in de *Nieuwe Overijsselsche en Zwolsche Courant* van 18 Februari 1893 werd op het onwaarschijnlijke van deze bewering van *De Standaard* gewezen en aangedrongen, dat zij door bewijzen zoude worden gestaafd; maar *De Standaard* kwam met geen bewijzen, noch met eene wederlegging van het betoog, doch liet niettemin hare goedgelooovige lezers tot aan de ontbinding der Tweede Kamer in de dwaling voortleven, dat de staart van de paragraaf was afgekapt, ofschoon zij er nog altijd vast aan verbonden was.

Nauwelijks was de kieswet TAK ingediend of dr. KUIJPER las daarin een kiesstelsel, dat van TAK's standpunt het naast bij een kiesrecht van gezinshoofden kwam, (zie *De Standaard* van 23 September 1892), ofschoon er werkelijk een nagenoeg *allemands kiesrecht* instond.

Later toen die dwaling werd ingezien, bleef *De Standaard* toch voortdurend aandringen om TAK's kieswet in hoofdzaak ongewijzigd aan te nemen.

Wel werd hulde gebracht aan het amendement MACKAY—VAN ALPHEN, dat het kiesrecht van hoofden van gezinnen en daarmede gelijk gestelden beoogde; maar toen de Minister het onaannemelijk verklaarde en het amendement der geheele Antirevolutionaire partij in de Kamer, daarop zonder voorkennis of medeweten der partij door de voorstellers werd ingetrokken, werd die daad door *De Standaard* zeer geprezen en werd mij die haar een *politieke fout* had genoemd duchtig de les gelezen.

Alles wat in de paragraaph over het kiesrecht door de Antirevolutionaire partij op de deputaten vergadering was vastgesteld, werd door den Hoofdredacteur van *De Standaard* tevens Voorzitter van het Centraal Comité over boord geworpen.

Hoe is het mogelijk! Vóór de verkiezing van leden der Tweede Kamer wordt aan alle kandidaten, die door het Centraal Comité worden aanbevolen, gevraagd, of zij instemmen met het verkiezingsprogram De antwoorden daarop worden aan den Voorzitter van het Centraal Comité opgezonden en waarschijnlijk in het archief bewaard; maar de man, die als hoofd der partij in het land, geroepen is aan te sporen, dat zooveel mogelijk worde gehandeld overeenkomstig de wenschen en besluiten der partij en zich daarvoor zelf gebonden moest gevoelen, verloochent het verkiezingsprogram ten aanzien van het kiesrecht, notabene nog wel vastgesteld tot: «*bevestiging van onze constitutioneele vrijheden*», en aanvaardt het verkiezingsprogram der tegenpartij nog wel in een zin, die, volgens vele Liberalen, wordt geacht in strijd te zijn met eene *eerlijke* uitlegging der Grondwet.

Het intrekken van het amendement MACKAY-VAN ALPHEN schijnt mij nog altijd toe een politieke fout te zijn geweest. Ware dat amendement aangenomen, zooals waarschijnlijk zou zijn geschied en daarop de Kamer ontbonden, dan zou bij dit verschil tusschen den Minister en de meerderheid der Kamer, de geheele Antirevolutionaire partij vast aaneengesloten in den komenden verkiezingsstrijd hebben gestaan en had zij kunnen rekenen op den steun van die partijen of groepen, die zich voor het amendement hadden verklaard. Maar het schijnt, dat eene weér opleving der Antirevolutionaire partij niet werd begeerd, de voorkeur

werd gegeven aan het bevorderen der overwinning van de Radicals en het handhaven van het tegenwoordig Radicale Ministerie TAK.

Na de intrekking van het amendement MACKAY-VAN ALPHEN, waagde zich niemand meer aan het indienen van amendementen, tot eindelijk het amendement-DE MEIJER kwam opdagen. Dadelijk bij de indiening verklaarde de voorsteller, dat hij het zoude intrekken, als de Minister het onaannemelijk vond. Maar de Minister bracht de Kamer op een dwaalspoor. Hij hield zich alsof hij er zich bij zou nederleggen en trok na aanneming de wetsontwerpen in.

Dit amendement heeft heel wat moeten verduren. *De Standaard* deelde mede, dat in een dorpje in Zeeland 20 personen hun kiesrecht zouden hebben verloren. Is dit zoo, dan ligt de schuld hiervan alleen aan den Minister TAK. Juist om te voorkomen, dat in zeer enkele gevallen, kiezers hun kiesrecht zouden verliezen, was in het amendement-DE MEIJER de bepaling opgenomen, dat woningen die in de personeele belasting zijn aangeslagen, zouden worden aangemerkt gelijk te staan met woningen van twee vertrekken, of een vertrek en een achterhuis; maar de Minister TAK eischte dat die bepaling werd geschrapt.

Bij aanneming van het amendement-DE MEIJER zou echter een zeer uitgebreid kiesrecht zijn verkregen. In zeer vele gemeenten zouden, op enkele uitzonderingen na, alle hoofden van gezinnen het kiesrecht hebben verkregen, omdat daar bijna iedereen een keuken en een achterhuis of deele heeft. Voor de Antirevolutionaire partij had het amendement dit aantrekkelijke, dat een kiesrecht van hoofden van gezinnen *regel*, van inwonende personen, geen hoofden van gezinnen zijnde, *uitzondering* zoude zijn geworden.

Een der beste kenteekens van welstand is het betalen van belasting. «Waar niet is, verliest de keizer zijn recht», zegt het spreekwoord; maar zoodra er iets is boven het noodzakelijke voor levensonderhoud, komt de fiscus in ons zoo rijk met belastingen gezegend vaderland dadelijk aankloppen. Waarom werd halstarrig geweigerd van dit kenteeken gebruik te maken? Het behoefde immers niet het eenige kenteeken te zijn; daarnaast hadden andere kenteekens kunnen worden aangenomen. Maar

Minister TAK wilde zoo goed als algemeen kiesrecht onder deze Grondwet, en nu weet ieder die de geschiedenis der laatste Grondwetsherziening kent, dat onder deze Grondwet wel een zeer uitgebreid kiesrecht mogelijk is, maar algemeen kiesrecht *volstrekt* is uitgesloten.

Werd algemeen kiesrecht verlangd, waarom dan niet voorgesteld art. 80 der Grondwet te herzien in den zin, dat de regeling van het kiesrecht aan den gewonen wetgever wordt overgelaten? Waarschijnlijk was hiervoor eene meerderheid te vinden geweest, omdat velen liever de grondwettige bepaling missen, dan haar in schijn geëerbiedigd, doch in het wezen geschonden te zien. Het ware dan mogelijk geweest direct het algemeen kiesrecht in te voeren en onnoodig geworden kandidaten te zoeken met ruime consciëntiën, die geene grondwettige bezwaren kennen, *maar bij wie ook in mijn oog de grondwettige rechten en vrijheden der bevolking gevaar loopen.*

Door 10 oud-Kamerleden der Antirevolutionaire partij is gemeenschappelijk verklaard, dat zij niet kunnen medewerken TAK's kiesrecht in te voeren. Of deze oud-Kamerleden (waaronder ook ik behoor) gelijk of ongelijk hebben kan door een ieder beoordeeld worden, die lezen kan en een gewoon gezond verstand heeft. Daartoe wordt hier medegedeeld: vooreerst artikel 80 der Grondwet, waaraan ieder Kamerlid getrouwheid heeft gezworen en op nieuw, na benoeming, getrouwheid zweren *moet*, en dat dus geëerbiedigd *moet* worden; en voorts de artikelen 3 en 4 van TAK's wetsontwerp, zooals die er uitzagen vóór de aanneming van het amendement-DE MEIJER, waarop het wetsontwerp werd ingetrokken.

Art. 80 der Grondwet luidt:

„De leden der Tweede Kamer worden regtstreeks gekozen door de mannelijke ingezetenen, tevens Nederlanders, die de door de Kieswet te bepalen kenteekenen van geschiktheid en maatschappelijken welstand bezitten en den door die Wet te bepalen leeftijd, welke niet beneden drie en twintig jaren mag zijn, hebben bereikt.»

„De Wet bepaalt, in hoeverre de uitoefening van het kiesregt wordt geschorst voor de militairen beneden den rang

van officier bij de zee- en landmagt voor den tijd, gedurende welken zij zich onder de wapenen bevinden.»

«Van de uitoefening van het kiesregt zijn uitgesloten zij, wien dat regt bij regterlijke uitspraak is ontzegd; zij die in gevangenschap of hechtenis zijn, zij die bij regterlijke uitspraak de beschikking of het beheer over hunne goederen hebben verloren; zij die in het burgerlijk jaar, voorafgaande aan de vaststelling der kiezerslijsten, van eene instelling van weldadigheid of van een gemeentebestuur onderstand hebben genoten en, voor zoover de Kieswet, hetzij zeker bedrag van den aanslag in eene of meer Rijks directe belastingen, hetzij het bezit van een of meer grondslagen van zoodanigen aanslag als vereischte van kiesbevoegdheid stelt; zij die hun aanslag in die belasting of belastingen niet hebben voldaan.»

Art. 3 van het Wetsontwerp TAK luidt:

«De wet houdt voor kenteeken van geschiktheid en voor kenteeken van maatschappelijken welstand, het voorzien in eigen onderhoud en in dat van het huisgezin.»

Artikel 4 van het wetsontwerp TAK luidt:

«Zij acht het bezit daarvan aanwezig bij hem, die:

gedurende de drie laatstverloopene maanden, in eene zelfde woning is gehuisvest geweest of gedurende het laatstverloopen burgerlijk jaar, hoogstens eenmaal van woning is veranderd;

in het laatstverloopen burgerlijk jaar zelf evenmin als zijne vrouw of minderjarige kinderen, onderstand heeft genoten van eene instelling van weldadigheid of van een gemeentebestuur;

in de drie laatstverloopen burgerlijke jaren zelf evenmin als zijne vrouw of minderjarige kinderen, onherroepelijk is veroordeeld wegens bedelarij of landlooperij, en niet, in die jaren, zelf, krachtens vonnis, verblijf heeft gehouden in eene Rijkswerkinrichting noch zelf in die jaren tot plaatsing in eene Rijkswerkinrichting onherroepelijk is veroordeeld;

niet wegens misdrijf onherroepelijk is veroordeeld tot eene vrijheidsstraf van vier jaren of langer;

niet door den militairen rechter is ontslagen uit den militairen dienst, met onwaardigverklaring om bij de gewapende macht te dienen ;

zich niet opzettelijk aan den bij de wet opgelegden krijgslustdienst of aan eene bij de wet opgelegde verplichting ten aanzien van Rijks verdiging heeft onttrokken ;

zijne over het laatstverloopen dienstjaar verschuldigde aanslagen in de Rijks directe belastingen in het laatstverloopen burgerlijk jaar in hoofdsom en opcenten heeft voldaan ;

en, door eene overeenkomstig de bepalingen der wet ingerichte aanvraag om op de lijst der kiezers te worden geplaatst, het bewijs heeft geleverd dat hij kan lezen en schrijven.»

De Grondwet eischt in ieder kiezer kenteekenen van geschiktheid en maatschappelijken welstand door de kieswet te bepalen. Het «niet bedeed zijn» kan als kenteeken van maatschappelijken welstand niet dienen ; dit zou alleen dan het geval kunnen zijn, indien de natie bestond uit twee deelen : uit lieden in welstand en uit bedeedden. Maar wie durft volhouden, dat alle *niet bedeedden* in welstand verkeeren ?

Artikel 3 werd met groote meerderheid aangenomen. Onder de personen in dat artikel bedoeld behooren geen bedeedden ; deze zijn en blijven krachtens de Grondwet uitgesloten.

Op artikel 4 is de wet gestruikeld. Dit artikel is de uitwerking van artikel 3.

De kenteekenen in artikel 3 bedoeld moeten worden bewezen ; daarvoor moeten zichtbare of waarneembare feiten dienen waaruit kan worden afgeleid dat aan artikel 3 wordt voldaan.

De wetgever is vrij daarvoor aan te nemen de bewijzen, die hij zelf wil en goedkeurt. Hij kan bijvoorbeeld zeggen :

Deze wet acht het bewijs geleverd, dat iemand voorziet in eigen onderhoud en in dat van het gezin :

a. wanneer hij twee ooren heeft ;

b. wanneer hij niet geheel kaal is en nog eenige haren, hetzij blonde, roode, bruine, zwarte, grijze of witte bezit.

Men zal zeggen: zulk een wetgever is gek. Volkomen juist. Maar waar zit dan de wijsheid van den wetgever, die zooals in het wetsontwerp TAK zegt, dat het bewijs geleverd of het vermoeden gerechtvaardigd is, dat een persoon voorziet in eigen onderhoud en in dat van het huisgezin, wanneer hij gedurende de drie laatste maanden van het jaar onder hetzelfde dak is gehuisvest geweest?

Denk dit eens in! Iemand die de drie laatste maanden van het jaar niet op straat heeft doorgebracht, maar onder hetzelfde dak heeft geslapen, ook al wordt hem dit om Gods wille vergund, moet om die reden worden geacht zich zelf en zijn gezin te onderhouden!!!!

Is iemand tweemaal in het jaar verhuisd, bijvoorbeeld in Mei en in November, ook al bezit hij tonnen gouds, dan wordt hij NIET geacht zich zelf en zijn huisgezin te onderhouden, en wordt hij derhalve geen kiezer.

Ofschoon dat de Grondwet de bedeelden uitsluit en zij derhalve geen kiezers kunnen zijn, wordt in het 3de lid van artikel 4 gezegd, dat zij de kentekenen van artikel 3 missen. Dit is onnoodig. Die bepaling is daar volkomen misplaatst. De *bedeelden* zijn uitgesloten. Er moeten feiten worden genoemd waaruit is af te leiden, dat de *niet bedeelden* in eigen onderhoud en in dat van hun huisgezin voorzien, en dat geschiedt hier niet. Blijft die bepaling in dit artikel gehandhaafd dan zullen voortaan de lijsten der bedeelden voor een ieder ter inzage moeten liggen, en zal alzoo de nooddrift der armen openbaar worden.

Iemand die met zijn vrouw en minderjarige kinderen leeft van aalmoezen, wordt geacht te voorzien in eigen onderhoud en in dat van het gezin, indien die aalmoezen niet worden verstrekt door eene bij de overheid als zoodanig bekende instelling van weldadigheid of door het gemeentebestuur.

Indien een huisvader onderstand geniet van eene instelling van weldadigheid of van een gemeentebestuur, worden niettemin de bij hem inwonende meerderjarige kinderen geacht te voorzien in eigen onderhoud.

Is iemand onherroepelijk veroordeeld tot een vrijheidsstraf van vier jaren of langer, dan wordt hij zijn geheele leven lang geacht niet te voorzien in eigen onderhoud en dat van zijn huisgezin.

Hetzelfde geldt van hem, die ontslagen is uit den militairen dienst of zich opzettelijk onttrokken heeft aan den bij de wet opgelegden krijgsdienst of aan een wettelijke verplichting ten aanzien van 's Rijks verdediging. Dezulken voorzien hun geheele leven niet meer in eigen onderhoud en in dat van hun gezin.

Heeft iemand zijne belastingen niet voldaan, dan wordt hij geacht niet te voorzien in eigen onderhoud en in dat van zijn huisgezin, maar wordt dezelfde persoon het daaropvolgende jaar wegens zijn behoeftigen toestand niet meer aangeslagen in de belasting, dan moet hij geacht worden wel te voorzien in zijn onderhoud en in dat der zijnen.

En eindelijk: als iemand niet in staat is *schriftelijk* eene aanvraag in te vullen om op de kiezerslijsten te worden gebracht, moet hij geacht worden niet in eigen onderhoud en in dat van zijn huisgezin te voorzien.

Hoe is het mogelijk dat eene zoo zonderlinge wet, die onder de spot van het Nederlandsche volk moest worden begraven, zoovele hoofden warm en zoovele harten koud maakt! Hoe is het mogelijk vraagt misschien menig eenvoudig kiezer, dat voor zulk een wet dr. KUYPER, een geliefd Antirevolutionair beginsel, namelijk het huismanskiesrecht over boord gooit, zich aansluit bij het program der Liberale Unie en dit zelfs nog voorbij streeft?

Hoe is het mogelijk dat trouwe vrienden worden afgestooten en een voornaam deel van het program van actie wordt op zijde geschoven, om in vereeniging met parlementaire Socialisten en Radicalen, dat is met de felste tegenstanders van het Christelijk geloof, het Radicale program te helpen uitvoeren.

Voor mij is dit raadselachtig en op het gebied der gissingen wil ik mij niet wagen; maar dr. KUYPER zelf geeft een antwoord in *De Standaard* van 23 Maart 11. dat hier wordt afgedrukt:

Program-artikel met staart.

•Nog steeds zijn er ook onder ons lieden met de slaapmuts op, die zich blind zitten te staren op ons program-artikel van 1891, het bekende artikel *met den staart*.

We zeggen opzettelijk *«met den staart»* omdat het nooit

iets ter zake deed, of de staart er bij of er af was. Immers in 1891 heeft een iegelijk onzer er den staart toch bij bedoeld.

Slechts één ding verliezen deze lieden met de slaapmuts geheel uit het oog, en dat is dit:

In 1891 was ons program van actie opgesteld met het oog op hetgeen we van een Kabinet, *waarin onze eigen mannen zaten*, billijkerwijs meenden te mogen vragen.

Maar als ge nu bij de stembus uw spel verliest, gelijk toen het geval was, en uw tegenpartij komt aan het bewind, dan zou het toch al te dwaas zijn, om van uw tegenpartij te vergen, wat niet uit *haar*, maar alleen uit *uw* beginsel als project kon voortkomen.

Daarom is thans elk beroep op dat artikel met den fameusen staart van nul en geener waarde.

Ons wordt thans niet gevraagd, hoe wij, zoo *onze mannen* de teugels in handen hadden, het zouden aanleggen; maar heel anders, hoe wij, staande tegenover de *regeeringsontwerpen*, wenschen dat onze afgevaardigden zullen stemmen; en welke de bedingen zijn, waaraan we wenschen dat ze hun stem al dan niet binden zullen."

Tot zoover *De Standaard*.

Nu weten wij het dus: «in 1891 is ons program gesteld «met het oog op hetgeen wij van een Kabinet, *waarin onze eigen mannen zaten* billijker wijze meenden te mogen «vragen», maar dit geldt niet als de tegenpartij aan het roer komt, dan wordt het eigen beginsel los gelaten en het beginsel der tegenpartij omhelsd.

Fraaie redeneering.

De Antirevolutionaire partij strijdt *tegen* vaccine *dwang*, maar dit geldt alleen als de eigen partij aan het roer is; zit de tegenpartij op het kussen, die juist *wel* vaccine *dwang* wil, moet dit dan door de Antirevolutionaire partij worden toegegeven?

De Antirevolutionaire partij is voor eene betere regeling der Gemeente-financiën, maar de tegenwoordige Regeering wil hiervan voorloopig niets weten en moet nu de Antirevolutionaire partij ditzelfde liedekje mede zingen?

De Antirevolutionaire partij is voor de vrije school, maar er treedt een bewind op met het beginsel van verplicht schoolbezoek der openbare school door *alle* kinderen; moet dan

de Antirevolutionaire partij zich daarbij rustig nederleggen?

Dit gaat immers niet.

En zij die met innige overtuiging volhouden, dat trouw aan beginselen de partij het verst brengt en vroeg of laat onder 's Heeren zegen de overwinning geeft, worden heel eenvoudig genoemd: «lieden met de slaapmuts op».

Wakker schijnt alleen hij te zijn, die ofschoon niet verantwoordelijk en door geen eed aan de Grondwet gebonden, nogthans in den vorm van «wensen» voorschrijft hoe «onze afgevaardigden zullen stemmen en welke de bedingen «zijn waaraan we (dat is dr. A. KUYPER) wensen, dat ze «hun stem al dan niet zullen binden».

Geen bepaald opgedragen last, een zoogenaamd mandaat imperatief, foei neen, dat zou in strijd zijn met art. 86 der Grondwet; maar wel eene belofte die den afgevaardigde bindt aan de toekomstige nog onbekende wet van den radicalen Minister TAK VAN POORTVLIET.

Gelukkig zijn er tot nog toe afgevaardigden geweest, die, al mogen zij ook de slaapmuts op het hoofd hebben, toch Gode zij dank die slaapmuts niet hebben getrokken over hun geweten.

Niet ik ben veranderd, maar Dr. A. KUYPER is veranderd.

Wilt Gij het bewijs?

Lees dan hetgeen Dr. KUYPER drie dagen vóór de indiening van TAK's kieswet schreef in *De Standaard* van 19 Sept. 1892.

Handelende over Huismanskiesrecht als eisch van ons beginsel, vervolgde hij:

«Dit eindpunt echter, waar henen deze uitbreidende neiging van den volksinyloed zich rusteloos heenbeweegt, en dat ze bereikt moet hebben om tot rust te komen, is voor de partijen der Revolutie en voor de Antirevolutionaire partij niet hetzelfde.»

«De partijen der Revolutie vinden dit eindpunt in de individuen zonder onderscheid van geslacht. Want wel eischt men op dit standpunt dusver nog alleen stemrecht voor alle meerderjarige mannen; maar achter dit standpunt is nu reeds de aandrang werkzaam, om ook aan de vrouw het stemrecht te verleen. En eens bij dat punt aangekomen, zal ook de grens van de meerderjarigheid niet meer houdbaar zijn: maar zullen ook de jongelingen van 16 en

meer jaren, en straks de jonge dochters, mede stem in het kapittel eischen.»

«Het individu, eenmaal als eindpunt aangenomen, moet ten slotte leiden tot een stemrecht, toegekend aan een ieder, man of vrouw, *die het besef heeft reeds individu te zijn.*»

«In tegenstelling hiermeê nu is door ons beweerd, en wordt nog staande gehouden, dat de Antirevolutionaire beginselen, die gegrond zijn op de ordinantiën Gods, gelijk die uit de natuur van het menschelijk leven en uit de H. Schrift ons bekend zijn, dit individueele eindpunt niet kunnen erkennen, en alzoo stuiten niet op *het individu*, maar op *het gezin.*»

.
.

«Thans moest alleen aangetoond; en we meenen, dat dit geschied is; hoe voor de uitoefening van den volksinvloed ons antirevolutionair beginsel eischt, dat de beweegkracht, die in elk kiesrecht huist, niet tot ruste kome, eer het aangeland is (niet bij het individu, maar) bij *het huisgezin.*»

Hiermede ben ik het *nog* volkomen eens. Maar dr. A. KUIJPER houdt het *thans* in dit opzicht met «de partijen der Revolutie.»

Thans tot besluit een korte uiteenzetting van de gedragslijn, die ik wensch te volgen, mocht ik op nieuw tot lid der Tweede Kamer worden gekozen.

In de tegenwoordige omstandigheden, wensch ik te komen tot finale kiesrechtuitbreiding; maar de vraag is, wat men daardoor verstaat? De radicalen van alle kleur en richting verstaan hieronder: algemeen kiesrecht. Ik daarentegen een kiesstelsel op den algemeenen grondslag van een kiesrecht van gezinshoofden zoover de Grondwet zulks toelaat zonder schrijfproef.

Het amendement MACKAY-VAN ALPHEN bijvoorbeeld zou voor mij finale kiesrecht-uitbreiding zijn. Desgelijks een ander uitgebreid kiesstelsel op den algemeenen grondslag van een kiesrecht van gezinshoofden, ook al wordt dit beginsel niet geheel zuiver toegepast.

Volkomen besef ik dat eene kleine partij geen overwegenden invloed mag vorderen; maar zij behoeft ook geen slippedraagster te worden van de tegenpartij en tot die rol wil men haar verlagen.

Geeft het woord «gezinshoofden» eenig bezwaar, welnu het is zelfs niet noodig dit woord te noemen; dit is nooit geschied en toch is sinds 1848 het kiesrecht slechts bij uitzondering uitgeoefend door anderen dan gezinshoofden; dit kan ook in het vervolg zoo blijven, indien het kiesrecht wordt gebonden aan het recht van bezit, van huur of van vrij gebruik eener woning of gedeelte eener woning, waaruit eenigen welstand blijkt.

Op wat meer kiezers komt het mij niet aan, mits het stelsel grondwettig, rechtvaardig en goed is; maar die een algemeen kiesrecht verlangt in den zin van TAK's plannen, moet op 10 April aanstaande aan mij zijne stem niet geven.

Waarom een kiesstelsel dat *hoofdzakelijk* de hoofden der huisgezinnen en niet alle meerderjarige mannelijke ingezetenen tot het kiesrecht roept?

In de Tweede Kamer gaf ik hierop het volgende antwoord:

«De kring van het huisgezin is een geheel eigen kring, waarin de man en vader, als hoofd van het gezin, een geheel eenig gezag uitoefent, dat niet aan menschen is ontleend, maar hem door God is toevertrouwd en waarvan hij ook aan Hem verantwoording schuldig is. Hij heeft als hoofd van het gezin geheel eigenaardige rechten, maar tevens zware verplichtingen, en is daardoor van zelf aangewezen als de vertegenwoordiger van de belangen van het gezin, waarvoor hij is geroepen te waken.»

Is dit niet juist? Gaat het aan de stem van den huisvader op wien de verzorging van een geheel huisgezin rust, gelijk te stellen met die van den inwonenden knecht? Moet dan de stem van het hoofd des gezins worden te niet gedaan door die van inwonende zoons en bedienden?

Mij dunkt dit is ongerijmd.

Volgens de *Standaard* staat TAK's tweede paard gezadeld. Hetzij zoo.

Wie hem dit paard heeft verschaft is niet twijfelachtig!

Moge het Christenvolk van Nederland weigeren TAK op dat paard te helpen!

Den Berg bij Dalfsen, 4 April 1894.

A. VAN DEDEM.